

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту
Завідувачка кафедри

“ ____ ” _____ ^(підпис) 2023 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**
за магістерською програмою професійного спрямування
Фінансовий та страховий менеджмент

на тему: **«Фінансові кризи в Україні: чинники та шляхи виходу»**

Виконавець:

студентка 6 курсу **ЦЗВФН**

Жечева Олеся Іванівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Іоргачова Марія Іванівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВИХ КРИЗ.....	7
1.1.Поняття та класифікація фінансових криз.....	7
1.2.Економічні та політичні чинники виникнення фінансових криз..	12
1.3.Теоретичне підґрунтя прогнозування економічних криз.....	16
РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ КРИЗ НА ЕКОНОМІКУ СВІТУ ТА УКРАЇНИ.....	20
2.1.Циклічність та економічні кризи в світовому та українському контекстах.....	20
2.2.Аналіз найбільших сучасних криз та їх наслідки для української економіки.....	30
2.3.Аналіз фінансових показників ПВПБ Барокко та вплив COVID- 19 на них.....	40
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ФІНАНСОВИХ КРИЗ.....	51
3.1.Антикризове управління будівельною галуззю.....	51
3.2.Шляхи запобігання та протидії фінансовим кризам.....	58
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Однією з проблем, яка потребує невідкладного вирішення в умовах сучасної ринкової економіки, є нестабільність економічного розвитку. Враховуючи циклічний характер ринкової економіки, існує невід’ємний дисбаланс. Проте кризові піки є природним станом будь-якої економіки, але лише за умови моніторингу цих процесів урядами, що важливо не лише на національному, а й на глобальному рівні. Зокрема, економічна криза в Україні 2007-2010 років підтвердила необхідність розробки та впровадження ефективного інструментарію глобального антициклічного регулювання, перенесення частини повноважень національних урядів щодо регулювання підприємницької діяльності на глобальний рівень.

Актуальність даної теми дослідження зумовлена тим, що майже кожен лауреат Нобелівської премії, незалежно від сфери дослідження та наукового інтересу, так чи інакше підкреслював важливість моделювання та управління фінансово-економічними кризовими процесами. Зокрема, Річард Талер, професор Чиказького університету, лауреат Нобелівської премії 2017 року за дослідження з поведінкової економіки, підняв питання про те, як уникнути таких неприємних явищ в економіці таких систем, як кредитно-фінансова криза 2008 року. Підводячи підсумок, можна сказати, що сучасна світова економіка, її природа, тенденції розвитку та трансформації призвели до виникнення суперечностей у соціально-економічних системах різних країн світу, в тому числі й України.

Аналіз літератури демонструє, що фінансові кризи є доволі добре вивченою ланкою у сфері наукової економіки, проте дані дослідження у більшості випадків націлені на опис поняття «кризи» та їх типів. Зарубіжні і вітчизняні практики та вчені, такі як І. Бланк, О. Барановський, Р. Вальдес, М. Бунятян, І. Гольдфейн, Г. Камінський, Р. Дорнбуш, К. Рейнхарт, М. Кондратьєв, Г. Берроу, О. Терещенко, Г. Хюелсманн і багато інших здійснили плідні дослідження фінансових криз. Вони вказують на те, що світова економіка

страждає від довгострокових економічних циклів, які повторюються через певні проміжки часу і характеризуються спадами (кризами) і підйомами.

Цілком природно, що в українській та світовій науковій спільноті інтерес до аналізу криз в економіці проявляли вчені, такі як О. Василенко, З. Шершньова, Л. Лігоненко, В. Кошкін, А. Грязнова, Р. Попов, Т. Ганущак, А. Чернявський, Е. Татарніков, а також світовою науковою елітою, до якої входять Дж. М. Кейнс, М. Фрідмен, Й. Шумпетер, Ж. Сісмонді, П. Самуельсон та їх послідовники та опоненти. Ряд вітчизняних та іноземних дослідників та практиків, таких як І. Бланк, О. Барановський, Р. Вальдес, М. Бунятян, І. Голдфайн, Г. Камінській, Р. Дорнбуш, К. Рейнхарт, М. Кондратьєв, О. Терещенко, Г. Хульсман, Г. Хаберлер, та багато інших, активно досліджували фінансові кризи. Останні дослідження в цьому напрямі представлені у працях А. Чухно, О. Скібицького, Н. Шелудько, О. Бакаєва, К. Кондратчука, В. Геєц, Б. Гаврилишина, Б. Панасюка, М. Михалевича, І. Сергієнка, О. Івахненка, Д. Гуляницького, Я. Жаліла, І. Крючкова, В. Науменка, В. Бесєдіна, М. Скрипниченка, А. Зарицького, Ю. Харазішвілі, Г. Харламової та інших українських вчених. Проте залишаються малодослідженими питання про те, як саме економіка країни потрапляє в кризовий стан, як взаємозв'язок кризи та циклічних процесів відбувається, як прогнозувати фінансові кризи та як їм запобігати, що свідчить про актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дослідження є аналіз фінансових криз, які мали місце в Україні, визначення сучасних методів їх прогнозування та виявлення ефективних механізмів їх запобігання.

Виконання цієї мети передбачає здійснення наступних завдань:

- визначити поняття та класифікацію фінансових криз;
- виділити економічні та політичні чинники виникнення криз;
- проаналізувати теоретичні засади прогнозування фінансових криз;
- вивчення циклічності і економічні кризи, а також їх взаємозв'язок;

- проаналізувати найбільші сучасні кризи та їх наслідки для української економіки;
- виконати аналіз фінансових показників ПВПБ Барокко та вплив COVID-19 на них;
- розкрити антикризове управління будівельною галуззю;
- визначити шляхи запобігання та протидії фінансовим кризам.

Об'єктом дослідження є фінансові кризи та процес щодо виходу з них.

Предмет дослідження є теоретико-методичні засади фінансових криз та чинників впливу, а також практичні рекомендації щодо можливих шляхів виходу з криз, зокрема застосування сучасні методи прогнозування та запобігання фінансовим кризам.

Методологічною основою кваліфікаційної роботи є комплекс спеціальних та загальнонаукових методів наукового пізнання: системний підхід застосовувався для аналізу та опису складних систем, методи аналізу використовувалися для розбору окремих елементів досліджуваної проблеми та їх характеристики, комплексний аналіз релевантної інформації застосовувався для збору та аналізу великої кількості даних, що стосуються предмета дослідження, метод синтезу застосовувався для створення нових ідей, концепцій та рекомендацій на основі зібраної інформації, статистичний метод - застосовувався для аналізу та обробки статистичних даних, що були зібрані в ході дослідження, а також інші.

Інформаційну базу роботи становлять монографії, публікації у фахових виданнях, матеріалів всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій з питань визначення та класифікації фінансових криз, статистичних даних та досліджень, зокрема звітів про дослідження та публікацій Національного банку України, Мінфіну України, Державної служби статистики України, опубліковані в мережі Інтернет.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні нормативів, принципів, індикаторів і факторів моделювання та

прогнозування фінансових криз. На основі прогнозних даних визначено шляхи запобігання явищу економічної кризи в Україні.

Практичне значення досягнутих результатів полягає в тому, що вони мають як науково-теоретичне значення, так і практичне значення. Викладені в дослідженні теоретичні положення, рекомендації, пропозиції та висновки можуть бути використані у: практичній та науково-дослідній діяльності Міністерства Фінансів, Національного банку при вивченні макроекономічних прогнозів та наукової тематики циклічності економічних систем. Пов'язані з макроекономічною нестабільністю.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 12 таблиць, 12 рисунків і 2 додатки. Список використаних літературних джерел налічує 65 найменувань.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження фінансових криз, на основі аналізу теоретичних засад та причин фінансової кризи, оцінки впливу фінансової кризи на світову та українську економічну систему, механізмів запобігання, ми отримали наступні висновки:

Криза – це багаторівнева економічна категорія та система поглядів на суб'єкти господарювання, що перебувають у стані розвитку. Для з'ясування сутності фінансових криз велике значення має класифікація фінансових криз. Методи визначення природи кризи можна розділити на такі категорії: Криза – це природний процес у важливих видах діяльності системи; Криза – це порушення рівноваги соціально-економічної системи; Криза стосується великої проблеми чи ситуації, яка може мати негативні наслідки. Під фінансовою кризою розуміється якісна зміна економічної системи, що призводить до дисбалансу, стагнації, зміни або руйнування розвитку окремих країн або всього світового ринку. Фінансові кризи мають такі характеристики, як джерело виникнення, тип кризи та стадія розвитку. Швидке розпізнавання цих ознак може призвести до правильного діагнозу фінансової неспроможності та розробки ефективних заходів відновлення. Визначення впливу та детермінант фінансової кризи є необхідною передумовою для правильного та своєчасного реагування на фінансову кризу.

Фінансова криза настільки складна, що навіть на нинішньому рівні науки майже неможливо створити універсальну теорію, яка пояснює, чому вона виникає, і показує можливі шляхи її уникнення та вжиття заходів на всіх її етапах. Причини та характер світової фінансової кризи загалом можна поділити на ендогенну (внутрішню) та екзогенну (зовнішню). Економічна та політична нестабільність, зниження національної конкурентоспроможності, корупція, економічна стагнація тощо призведуть до виникнення фінансових криз. Причина (ініціатор) будь-якої фінансової кризи через відповідні економічні механізми спровокує справжню кризу. Цей механізм являє собою причинно-

наслідковий зв'язок між економічними змінними, які виникають одна за одною і зрештою призводять до кризи. Кожен патоген здебільшого включає певний економічний механізм. Результати світової фінансової кризи виявили всі вади існуючого регулювання фінансового ринку та світового фінансового порядку. Їх поява стимулювала фінансово-кредитні установи до пошуку нових форм роботи, реструктуризації цих установ, пошуку нових платформ для переговорів між країнами, висування нових вимог до роботи рейтингових агентств і хедж-фондів, здійснення макропруденційного нагляду.

Як складне багатфакторне явище, економічна криза впливає на всі сторони суспільного життя. В останні роки дослідження та прогнозування процесу економічної кризи привертає все більше уваги. Оскільки наслідки фінансових криз часто негативні, вкрай важливо правильно керувати цим процесом. Вибір того чи іншого інструментарію для дослідження ймовірності кризових явищ в економіці ґрунтується на певному наборі обмежень і припущень залежно від цілей та умов проведення такого аналізу. Водночас, незважаючи на різноманіття методів і моделей діагностики кризових ситуацій, сучасний розвиток соціально-економічних відносин свідчить про нагальну потребу в пошуку нових, більш ефективних засобів аналізу криз. В економічній теорії представлено безліч різних теорій, що пояснюють сутність економічних циклів і криз. І кожна нова криза додає до цих теорій дані для подальшого осмислення процесу економічної циклічності.

З розвитком процесу глобалізації та поглибленням економічної інтеграції сучасні кризи мають численні причини. Причини криз часто є перетином багатьох теорій різних економічних шкіл. Недосконалість багатьох теорій циклічного розвитку полягає в однобічності аргументації причин циклічного розвитку. Циклічна методологія повинна базуватися на положенні, що динаміка коливань виправдана силою саморозвитку самої системи.

Як важлива частина економічного розвитку людства, фінансова криза розвивалася та змінювалася в масштабах одночасно з розвитком світової

економіки. Запобігання масштабним фінансовим потрясінням і швидке подолання їх негативних наслідків у разі глобальної фінансової кризи є особливо важливим для сучасної світової економіки. Криза 1825 р. визначена як перший прояв недосконалості сучасної фінансової системи. Вважається, що це перша міжнародна фінансова криза в історії. Загалом можна виділити щонайменше шістнадцять світових фінансових криз. У 2020 році настала нова глобальна криза. Найважливішим чинником фінансової кризи на даному етапі є епідемія, викликана вірусною інфекцією COVID-19. Україна не застрахована від наслідків світової фінансової кризи.

Майже весь період незалежності Україна перебувала в кризовому або посткризовому стані. Україна пережила принаймні чотири кризи за 32 роки, а зараз стикається з іншою. За таких соціально-економічних умов неможливо досягти належного рівня ефективності виробництва, отримати максимальний прибуток і посісти лідерство в умовах жорсткої конкуренції. Оскільки джерела швидкого докризового зростання вичерпано, єдиний шлях для України стати на шлях сталого розвитку – це рішучі, комплексні реформи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності економіки. Досягнення стабільного економічного стану потребує розробки ефективних механізмів і методів підвищення ефективності виробництва, створення сприятливих інвестиційних умов, забезпечення конкурентоспроможності продукції на світовому ринку.

Завдяки аналізу сучасної емпіричної літератури у сфері розробки систем індикаторів моніторингу фінансової кризи можна виділити три основні методи: якісний аналіз, економетричні моделі та «сигнальний метод». Було встановлено, що МВФ розробив низку баз даних, на основі аналізу яких можна визначити фінансову нестабільність, зокрема: статистику зовнішнього боргу; спеціальний стандарт розподілу даних (SDDS); індикатори фінансової стабільності (FSI). Основними макроекономічними показниками для визначення фінансової кризи є: платіжний баланс, обмінні курси (значні коливання), індекс інфляції (зростання процентних ставок), динаміка реального

ВВП (процентні ставки падають), зовнішній борг у відношенні до ВВП (збільшення), рівень бюджетного дефіциту (зростання)), національні міжнародні резерви (спад). Наша економетрична модель робить наступні висновки: на кожний 1% збільшення зовнішнього боргу ВВП зросте на 0,56%; якщо чистий експорт зросте на 1%, ВВП зросте на 0,2%; якщо рівень безробіття зросте на 1%, ВВП зросте зменшиться на 1,3%.

У 2022 році економіка України зазнала колапсу через повномасштабну війну, найстрашнішу в історії України. Однак через високу адаптивність підприємств і домогосподарств, а також стійкість енергетичних систем все пішло не так, як очікувалося на початку вторгнення. З огляду на це та очікуване збільшення міжнародної допомоги, центральний банк підвищив прогноз зростання ВВП на 2023 рік з незначних 0,3% до 2,0%. Серйозних відключень електроенергії в майбутньому не очікується, але можуть виникнути локалізовані та локальні перебої електроенергії через ремонтні роботи у другій половині року. Проте ризики безпеки все ще залишаються високими, що стримує інвестиції та довіру споживачів, що перешкоджатиме швидшому відновленню економіки. Логістичні обмеження на експорт і повільне повернення вимушених мігрантів з-за кордону також перешкоджатимуть відновленню економіки. У 2024 і 2025 роках очікується, що економічне зростання прискориться до 4-6%, головним чином через припущення, що ризики для безпеки знизяться з початку наступного року, а фіскальна політика залишиться м'якою. Досягнення економічного стабільного стану потребує розробки ефективних механізмів і методів підвищення ефективності виробництва та забезпечення конкурентоспроможності продукції на світовому ринку.

Антикризове регулювання національної економіки — це процес цілеспрямованого впливу органів державного управління, запобігання та мінімізації негативних наслідків кризових явищ для забезпечення сталого економічного розвитку. Розробляючи механізми антикризового регулювання,

необхідно враховувати основні цілі, функції та засоби національного регулювання.

За умов кризи на будівельному ринку, таких як війна або пандемія, у більшості випадків, враховуючи коригування стратегічного плану, організація може змінити частину позиціонування бізнесу на допоміжну роботу будівельного напрямку та звернутися до співпраці з новою компанією для досягнення мети. Тому основною метою організації, що працює в кризовому стані, має бути адаптація до пошуку співпраці з новими партнерами, незалежно від їх приналежності до зовнішнього чи внутрішнього бізнес-середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тивончук І.О. Фінансові кризи: аналіз причин та механізмів їх прояву. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2011. №698: Проблеми економіки та управління. С.112–118.
2. Захарченко В. Четвертий цикл індустріального розвитку (1951-1990 рр.) і формування промислових територіальних систем. Економіка України. 2004. №1. 44-51с.
3. Aghion, Philippe; Bachetta, Philippe and Banerjee, Abhijit. A Simple Model of Monetary Policy and Currency Crises. European Economic Review. May 2000. № 44(4–6). 728–738p.
4. Циганов С.А. Кризова ситуація у банківській сфері: причини і шляхи подолання. Фінанси України. 1999. № 7. 82-86с.
5. Барановський О.І. Сутність і різновиди фінансових криз. Фінанси України. № 5. 2009. 3-20с.
6. Азрилиян А.Н. Большой экономический словарь. М.: Институт новой экономики, 2008. 1472с.
7. Грищенко В.О., Кизим М.О., Іванов Ю.Б. Програма загальнодержавних антикризових заходів. Научно практическое издание X.: ВД "ІНЖЕК", 2009. 36с.
8. Матюшенко І.Ю. Основи фінансового менеджменту: навч. посіб. / Матюшенко І.Ю. – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 200 с.
9. Mah-Hui L. Old Wine in a New Bottle: Subprime Mortgage Crisis – Causes and Consequences. The Levy Economics Institute of Bard College Working Paper – NY: Annandale-on-Hudson, 2008. No.530. 30p. Режим доступу: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1126274
10. JPMorgan заявив про можливу світову рецесію. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/03/15/658086/>
11. Mishkin F.S., White E.N. U.S. Stock market crashes and their aftermath: implications for monetary policy. NBER working paper. 2002. № 8952.

12. Мочерний С.В. Основні причини соціально-економічної кризи в Україні та шляхи її подолання. Економіка України. 1995. № 2. 48–58с.
13. Рудый К.В. Финансовые кризисы: теория, история, политика. М.: Новое знание, 2003. 399с.
14. Колінець Л.Б. Концептуальні підходи до теорії світових фінансових криз . Причорноморські економічні студії. 2016. Вип.9(1). С. 26-30с. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_9%281%29_7
- 15.Проноза П. Систематизація визначення поняття "Фінансова криза" та класифікація її видів. Світ фінансів. 2014. Вип.1. 27-36с. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svitfin_2014_1_5
16. Чухно А.А. Сучасні фінансово-економічні кризи: природа, шляхи і методи подолання. Економіка України. 2010. №1
- 17.Барановський О.І. Сутність і різновиди фінансових криз. Фінанси України. № 5. 2009. 3-20с.
- 18.Степанюк Н.А. Прогнозування кризових явищ в економіці. Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Економіка. 2013. Вип.23. 103-107с. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2013_23_22
- 19.Дребот С.Д. Формування системи індикаторів кризових явищ. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vntu/2009_19_1/pdf/63.pdf.
- 20.Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. К., 2000. 390с.
- 21.Ортіна Г.В. Виявлення та аналіз чинників формування кризових явищ в економіці в умовах глобалізації як передумова розроблення антикризових стратегій. Економіка та держава. 2013. № 8. 40-44с. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2013_8_11
- 22.Робочі документи та фінансова звітність ПВБП Барокко за 2020-2022 рр. Режим доступу: <https://5140.org/company/423872-pvbp-barokko>
- 23.Мягкий М. Теорія довгих хвиль Кондратьєва: тенденції та протиріччя.

- Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2009. Вип.110. 50-53с. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2009_110_16
24. Лепейко Т.І., Близнюк Т.П. Великі цикли М. Кондратьєва в країнах Заходу. Механізм регулювання економіки. 2006. №2. 180–189с.
 25. Орловська Н. Економічні кризи: аналіз та прогнозування з урахуванням збігу циклів різної періодичності. Наукові праці НДФІ. 2012. Вип. 2. 31–36с.
 26. Економічний цикл (цикл ділової активності). Режим доступу: https://studopedia.su/16_144187_ekonomichniy-tsikl-tsikl-dilovoi-aktivnosti--tse-periodichniy-pidyom-abo-spad-realnogo-vvp-na-foni-zagalnoi-tendantsii-do-zrostannya-protyagom-dekilkoh-rokiv.html
 27. Кучінка Т.В. Природа та причини циклічності економічних криз. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. 2016. Вип. 1.
 28. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у 3т. Т1. К.: ВЦ «Академія», 2000. 864с.
 29. Мельник А.О. Світові економічні кризи в економіці України та їх наслідки. Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/22.pdf>
 30. Про основні засади і напрями становлення економіки України в кризовий період. Постанова Верховної Ради України від 15 червня 1994 року № 61/94-ВР.
 31. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 32. Офіційний сайт Національного банку України. Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua//uk/index>.
 33. Халак С.Г., Тіху М.О. Сутність фінансової кризи та її різновиди. Наслідки фінансової кризи для економіки України. Режим доступу: [www.nbuv.gov.ua/portal/Soc.../4\(17\)_2009_articles_1_halak.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc.../4(17)_2009_articles_1_halak.pdf).

34. Молохова Я. О. Світова фінансова криза та її наслідки для України. Наукові праці НДФІ. 2010. Вип.2. 21-27с. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2010_2_4
35. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання: аналіт. доп. Я.А. Жаліло, К.А. Кононенко, В.М. Яблонський [та ін.]; за заг. ред. Я.А. Жаліла. К.: Вид-во НІСД, 2014. 132с.
36. Руденко З.М. Фінансова криза в Україні 2014-2015 років: причини та інструменти регулювання Науковий вісник НЛТУ України. 2015. Вип. 25.7. 216-221с. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2015_25.7_35
37. Жечева О.І. Роль місцевих бюджетів у фінансуванні повоєнного відновлення України. – К.: збірник КНЕУ, С.539-541.
38. Nabizade B., Mohammad H., The role of strategic management in crisis management. Crisis Management Journal. 2012. Vol. 15. P. 7-40.
39. Hamidreza R., Intermixture of Crisis Management in Guidelines of organization. Tadbir Journal. 2007. Vol. 177. P. 23.
40. Sahin S., Ulubeyli S., Kazaza A. Innovative Crisis Management in Construction: Approaches and the Process. Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2015. Vol. 195. P. 2298 – 2305.
41. Lucero M., Kwang A., Pang A., Crisisleadership: when should the CEO step up? Corporate Communication: An International Journal. 2009. Vol. 26. P. 234-248.
42. Altok P. Applicable vision, mission and the effects of strategic management on crisis resolve, Procedia Social and Behavioral Sciences. Strategic Management. 2011. Vol. 7. P. 61-7.
43. Ronald B. Strategy consultants, Strategy in times of crisis. The global magazine for decision-makers. 2009. Vol.13, P. 1-64.
44. Pearce R., Shurini K., Both S. Strategy competitive and change in modern enterprise. Planning and Strategic Management. 2013. Vol. 10. P. 86.

- 45.Dandira M. Strategy in crisis: Knowledge vacuum in practitioners. Business strategy series, Emerald Group Publishing Limited. 2012. Vol. 13, №3. P. 128-135.
- 46.Taher R., Asghar A., Qolipur A., Codification of the comprehensive pattern for critical management with security attitude. Danesh Entezami Journal. 2009. Vol. 2. P. 67-72.
- 47.Panrise J. The role of perception in crisis planning. Journal of Public Relations Review. Vol. 26, p. 2.
- 48.Pinar A. Applicable vision, mission and the effects of strategic management on crisis resolve. Procedia Social and Behavioral Sciences. Vol. 7. 2011. P. 61-71.
- 49.Babaiee A. Management of organizational Crises. Kamal Journal. Vol. 4, P. 111-130.
- 50.Santos V., Garcia T. The complexity of the organizational renewal decision: the management role. Leadership & Organization Development Journal. Vol. 12. P. 336-355
- 51.Суть, роль та методологічні основи менеджменту: вебсайт. URL:https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/190834/mod_resource/content/2/Оп_орний%20конспект.pdf
- 52.Ковалевська А. В. Конспект лекцій з дисципліни «Антикризове управління підприємством» . Харків: нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова, 2016. 140 с
- 53.Кривов'язюк І.В. Антикризове управління підприємством : навчальний посібник. 3-тє видання, доповн. і переробл. Київ : Видавничий дім “Кондор”, 2020. 396 с.
- 54.Концептуальні положення організації антикризового управління підприємством: вебсайт. URL: <https://buklib.net/books/34021/>
- 55.Romanenko M. Anti-crisis Management Strategy for a Construction Organization during an Economic Downturn Amid a Pandemic and Lockdown. SHS Web of Conferences. 2021. Vol. 110. P.1-23. URL:

- 56.Сапа Н.В. Теоретико-методологічні засади механізму антикризового державного управління. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2009. Вип.38. 106-116с.
- 57.Олешко А.А. Антикризове регулювання національної економіки: теорія і практика: [монографія] Національний університет ДПС України. - Ірпінь: Видавництво НУДПСУ, 2012. 350 с
- 58.Олешко А.А. Концептуальні засади антикризового регулювання національної економіки. Економіка та держава. 2012. №9. 4-7с. Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2012/3.pdf
- 59.Маковоз О.В. Антикризове регулювання як ефективний вплив держави на розвиток економіки. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2014. Вип. 45. 21-25с. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2014_45_5
- 60.Сенишин О.С. Державне регулювання економіки: підручник. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2014. 334с.
- 61.Савченко В.Ф. Світовий досвід антикризового державного регулювання. Науковий вісник Полісся. 2016. №1(5). Режим доступу: http://journals.uran.ua/nvp_chntu/article/view/73936/69382
- 62.Дейнека О.В. Взаємозв'язок масштабів та ефективності функціонування державного сектора економіки. Актуальні проблеми економіки. 2009. №9(99). 58-64с.
- 63.Сенишин О.С. Державне регулювання економіки: підручник. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2014. 334с.
- 64.Лизун М.В. Антикризова політика: світовий досвід та уроки для України. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Економіка. 2011. Вип. 5(2). 266-271с.
65. Іоргачова М.І., Ковальова О.М., Коцюрубенко Г. М. Фінансовий ринок України: сучасний стан основних сегментів. Ефективна економіка. 2021. № 2. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8654>.